FELSEFE

10. SINIF

YAZILIYA HAZIRLIK

1. DÖNEM - 1. ORTAK YAZILI · SENARYO 1

TYMM 2026-2027

Hazırlayan: **Murat Altun**

Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır.

1. Metinden hareketle soruları cevaplayınız.

Okul dergisinin "Felsefe Nedir?" köşesini hazırlayan Deniz, emekli öğretmen olan dedesiyle konuşmaktadır.

Deniz: Dede, kitapçının vitrininde üzerinde "Philosophia" yazan bir kitap gördüm. Felsefe kelimesi buradan mı geliyor?

Dede: Evet. Bu kelime, Yunanca "philia" ve "sophia" kelimelerinin birleşmesinden oluşur. "Philia" sevmek, aramak, peşinden gitmek; "sophia" ise bilgelik, hikmet anlamına gelir. Bu terimi ilk kullanan kişinin Pythagoras olduğu bilinir.

Deniz: O hâlde filozof, bilge kişi demek oluyor.

Dede: Tam olarak öyle değil. Pythagoras, bilgeliğin tanrılara özgü olduğunu, insanın ise bu bilgeliği sevip ona ulaşmak için çaba gösterebileceğini savunmuştur. Filozof, bilgeliğe sahip olduğunu iddia eden kişi değil; bilgeliği seven, onu arayan ve ulaştığı bilgiyi bile yeniden sorgulayan kişidir.

Deniz: Peki köşeme herkesin kabul edeceği tek bir felsefe tanımı yazsam olmaz mı?

Dede: Önce filozofların neler söylediğine bir bak istersen.

Deniz, ders kitabından seçtiği tanımları köşesindeki panoya şöyle yerleştirir:

Filozof	Felsefe tanımı
Farabi	Felsefe, var olmaları bakımından varlıkların bilinmesidir.
Anselmus	Felsefe, inanılanı anlamaya çalışmaktır.
Immanuel Kant	Felsefe, kendisini akla dayanan nedenlerle meşru kılmak veya haklı çıkarmak iddiasında bir zihinsel etkinlik biçimidir.
Karl Jaspers	Felsefe yolda olmaktır.

(Diyalog, ders kitabındaki bilgilerden yararlanılarak soru için hazırlanmıştır. Tanımlar: Felsefe 10. Sınıf Ders Kitabı, MEB Yayınları, s. 18.)

a) Dedenin açıklamalarından hareketle "philosophia" teriminin anlamını yazınız. Bu anlamın, felsefenin bilgeliğe "sahip olma" değil bir "arayış" olarak görülmesiyle ilişkisini açıklayınız. (10 puan)

b) Panodaki tanımlardan hareketle felsefenin herkesçe kabul edilecek ortak bir tanımının yapılabilmesine neden şüpheyle yaklaşılması gerektiğini gerekçeleriyle yazınız. (10 puan)

2. Bilim merkezindeki "Işık ve Renk" sergisini gezen öğrenciler, rehberin anlatımı sırasında akıllarına gelen soruları bir panoya yazdı:

I. Gökkuşağı hangi koşullarda oluşur?

II. Gördüğümüz renkler nesnelerin kendisinde mi vardır yoksa yalnızca zihnimizde mi oluşur?

III. Sergi bugün saat kaçta kapanıyor?

IV. Bir tabloyu güzel yapan nedir?

V. Işığın havadaki hızı saniyede kaç kilometredir?

Sergi çıkışında öğrencilerden biri "Fizikçiler ışığı deney ve ölçümle inceliyor, ressamlar renklerle duygularını anlatıyor. Peki felsefe bu konuda ne yapar?" diye sordu.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Panodaki sorulardan felsefi nitelikte olan ikisini belirleyiniz. Her birinin felsefi soru olma gerekçesini felsefi soruların özelliklerine dayanarak yazınız. (8 puan)

b) Felsefenin bilim, sanat ve din alanlarıyla birer benzer ve birer farklı yönünü yazınız. (12 puan)

3. Felsefe dersinde "Dil olmadan düşünebilir miyiz?" sorusu üzerine hazırlık yapan üç arkadaş kütüphanede konuşmaktadır.

Ece: Bence dil ile düşünme aynı şeydir. İçimden bir şey düşündüğümde bile kelimelerle konuşuyorum. Geçen yıl "ön yargı" kavramını öğrenene kadar insanlar hakkında onları tanımadan karar verdiğimi fark etmemiştim bile. Adını koyamadığım bir şeyi düşünemiyorum; demek ki düşünme, dil olmadan gerçekleşemez.

Burak: Ben katılmıyorum. Dün bir geometri sorusunu hiç konuşmadan, yalnızca şekli zihnimde döndürerek çözdüm. Bazen ne demek istediğimi çok iyi bildiğim hâlde uygun kelimeyi bulamıyorum. Demek ki önce düşünüyor, sonra o düşünceye uygun sözcüğü arıyorum. Bu yüzden dil, düşünmenin kendisi değil; düşünceleri başkalarına aktarmaya yarayan bir araçtır.

Zeynep: Bence ikiniz de bir yönden haklısınız ama dil ile düşünme birbirine indirgenemez. Bilim insanları yeni bir şey keşfettiğinde ona yeni bir ad veriyor; yani düşünce dili zenginleştiriyor. Öte yandan kelime dağarcığım genişledikçe duygularımı daha ince ayrımlarla düşünebildiğimi fark ediyorum. Eskiden her durumda yalnızca "üzgünüm" derdim; şimdi kırgınlığı, özlemi ve hayal kırıklığını birbirinden ayırabiliyorum. Yani dil de düşünceyi geliştiriyor. İkisi birbirini etkiliyor; biri olmadan diğeri eksik kalıyor.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Öğrencilerin düşünme ve dil ilişkisine yönelik görüşlerini ve bu görüşleri dayandırdıkları nedensel ilişkileri tabloya yazınız. (12 puan)

Öğrenci	Düşünme ve dil ilişkisine yönelik görüşü (3×2 puan)	Görüşünü dayandırdığı nedensel ilişki (3×2 puan)
Ece		
Burak		
Zeynep		

b) Diyalogda tespit ettiğiniz ilişkilerden hareketle düşünme ve dil ilişkisini açıklayan, kendi içinde tutarlı bir paragraf yazınız. Paragrafınızda düşünme ve dil kavramlarını kısaca nitelendiriniz ve en az iki nedensel ilişkiye yer veriniz. (8 puan)

4. Okulda düzenlenen "Dil ve Düşünce Haftası" için hazırlanan panoya öğrenciler şu gözlemlerini yazmıştır:

1. Durum: Selin'in iki yaşındaki kardeşi Mert, hayvanat bahçesinde dört ayaklı her hayvana "hav hav" diyordu. Annesi ona "zürafa", "zebra" ve "geyik" kelimelerini öğrettikçe Mert, hayvanları uzun boyunlarına, çizgili desenlerine ve boynuzlarına göre birbirinden ayırmaya ve gruplandırmaya başladı.

2. Durum: Çeviri kulübünde İngilizce bir öyküyü Türkçeye çeviren Kerem, öykü kahramanının yaşadığı duyguyu çok iyi anladığı hâlde bu duyguyu tek kelimeyle karşılayan bir Türkçe sözcük bulamadı. Duyguyu okura aktarabilmek için iki cümlelik bir açıklama yazmak zorunda kaldı.

3. Durum: Kodlama kulübündeki öğrenciler, tasarladıkları robotun bir engelle karşılaşınca geri çekilip yön değiştirdiği yeni bir hareket buldular. Bu hareketi her seferinde uzun uzun anlatmak yerine ona "dönkaç" adını verdiler ve kelimeyi kulübün terimler sözlüğüne eklediler. Kısa süre sonra bu kelimeyi kullanarak hareketi geliştirmeye yönelik yeni fikirler üretmeye ve bu fikirleri daha hızlı tartışmaya başladılar.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Panodaki her durumda düşünme ile dil arasında nasıl bir nedensel ilişki bulunduğunu tabloya yazınız. (6 puan)

Durum	Etkileşimin yönü: Hangisi hangisini etkiliyor? (3×1 puan)	Nedensel ilişkinin açıklaması (3×1 puan)
1. Durum		
2. Durum		
3. Durum		

b) Üç durumdan hareketle "Dil, yalnızca hazır düşünceleri başkalarına taşıyan bir araçtır." görüşünü değerlendiren, kendi içinde tutarlı bir paragraf yazınız. (4 puan)

5. Okul öğrenci meclisi, ayda bir düzenlenen "Kitap Takası Günü" etkinliğinin nasıl sürdürüleceğini tartışmak için toplanmıştır.

Arda: Bu dönem düzenlediğimiz dört takas gününün dördünde de en çok değiş tokuş edilen tür roman oldu. Demek ki okulumuzda düzenlenecek bütün takas günlerinde en çok roman değiş tokuş edilir. Bu yüzden stantlarda romanlara daha geniş yer ayırmalıyız.

Nehir: Komşu okuldaki takas günleri cuma günü son ders saatinde yapılıyor ve katılım çok yüksek oluyormuş. Bizim okulumuz da o okul gibi tam gün eğitim yapıyor, iki okulun öğrenci sayısı neredeyse aynı ve iki okulda da cuma günkü son ders kulüp saatine ayrılmış. O hâlde biz de takası cuma günü son ders saatine alırsak katılım yüksek olur.

Yiğit: Okulun sosyal medya hesabındaki takas günü duyurusu iki binden fazla beğeni aldı. Bu kadar çok kişinin beğendiği bir etkinlik yararsız olamaz; demek ki kitap takası okulumuzdaki en yararlı etkinliktir.

Duru: Romanları seven herkes şiiri de sever. Nehir romanları çok sever. O hâlde Nehir şiiri de sever.

Nehir: Romanlara bayılırım ama şiirden hiç hoşlanmam!

Meclis Başkanı: Önerileriniz için teşekkür ederim. Her öneriyi gerekçeleriyle tartıştıktan sonra karar vereceğiz.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır.)

a) Aşağıdaki tabloda verilen kavramlara metinden birer örnek ifade bulunuz. Bu ifadelerin örnek olma gerekçelerini tabloda uygun yerlere yazınız. (12 puan)

Kavram	Örnek ifade (3×2 puan)	Gerekçe (3×2 puan)
Tümevarım		
Analoji		
Safsata (türünü de belirtiniz)		

b) Duru'nun akıl yürütmesini öncül ve sonuç önermelerine ayırarak mantığın biçimsel diline dönüştürünüz (P1, P2, C). Ardından bu akıl yürütmeyi geçerlilik ve öncüllerinin doğruluğu bakımından değerlendiriniz. (8 puan)

P1:

P2:

C:

Geçerlilik değerlendirmesi:

Doğruluk değerlendirmesi:

6. Bir firma, yeni çıkardığı uyku takip uygulamasıyla ilgili bir araştırma raporu yayımlamıştır. Rapora göre uygulamayı üç ay kullanan 1000 kişinin %20'sinde uyku süresi uzamış, %75'inde değişmemiş, %5'inde kısalmıştır. Raporun paylaşıldığı gönderinin altına şu yorumlar yazılmıştır:

Kullanıcı	Yorum
@gece_kusu	Ünlü bir dizi oyuncusu bu uygulamanın uykuyu düzelttiğini söyledi. O söylüyorsa kesin doğrudur.
@ders_notlari	Raporu ben de okudum: Kullanıcıların %20'sinin uyku süresi uzamış. Demek ki bu uygulama herkesin uykusunu uzatıyor!
@sabahci	Uygulamayı eleştiren Sena'yı ciddiye almayın; kendisi her gece sabaha kadar oyun oynuyor zaten.
@uykusuz17	Uygulamayı indirdiğim hafta matematik sınavından yüksek not aldım. Bu uygulama başarımı artırdı.

(Bu metin soru için hazırlanmıştır; kullanıcı adları, firma ve veriler kurgusaldır.)

a) Yorumlarda yer alan safsataların türlerini gerekçeleriyle yazınız. (8 puan)

b) Bu tür safsataların toplumsal yaşamda yol açabileceği bir olumsuz etkiyi yazınız. (2 puan)

ÖĞRENME ÇIKTILARI VE BECERİLER

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. a) Felsefenin anlamını merak eder ve felsefenin ortak tanımının imkânına yönelik şüphe duyar.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.7. Karşılaştırma, KB2.10. Çıkarım Yapma, KB3.3. Eleştirel Düşünme
2	FEL.10.1.1. Felsefenin anlamını, gelişim sürecini ve işlevini sorgulayabilme. c) Felsefi soruların temel özelliklerini ifade ederek felsefi soru sorar. ç) Felsefenin bilim, din ve sanat alanlarıyla ilişkisine eleştirel yaklaşır.	Alan becerisi: SBAB13. Felsefi Sorgulama. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.7. Karşılaştırma, KB3.3. Eleştirel Düşünme
3	FEL.10.2.1. Düşünme ve dil ilişkisini yapılandırabilme. a) Düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar. b) Tespit ettiği ilişkilerden hareketle uyumlu bir bütün oluşturur.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma
4	FEL.10.2.1. Düşünme ve dil ilişkisini yapılandırabilme. a) Düşünme ve dil ilişkisini inceleyerek nedensel ilişkiler ortaya koyar. b) Tespit ettiği ilişkilerden hareketle uyumlu bir bütün oluşturur.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB2.10. Çıkarım Yapma
5	FEL.10.2.2. Mantığın temel kavramlarını ve argümantasyon sürecini yorumlayabilme. a) Mantık ve argümantasyonla ilgili kavramları inceler. b) İfadeleri bağlamından koparmadan mantıksal yapılarına göre öncül ve sonuç bileşenlerine ayırarak dönüştürür.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB3.1. Karar Verme
6	FEL.10.2.2. Mantığın temel kavramlarını ve argümantasyon sürecini yorumlayabilme. a) Mantık ve argümantasyonla ilgili kavramları inceler.	Alan becerisi: SBAB14. Felsefi Muhakeme. Kavramsal beceri: KB2.13. Yapılandırma. Beceriler arası ilişkiler: KB2.5. Sınıflandırma, KB3.1. Karar Verme

PUANLAMA TABLOSU						
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**TOPLAM**
20	*20*	*20*	*10*	*20*	*10*	***100***

Bu sınav, 2026-2027 eğitim öğretim yılı 1. dönem konu-soru dağılım tablosundaki 1. ortak yazılı **Senaryo 1** dağılımına göre, Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli 10. sınıf öğretim programı esas alınarak hazırlanmıştır. Hazırlayan: Murat Altun. Bu sorular Claude tarafından hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığının resmî yayını değildir; görseller Blender ile oluşturulmuştur.

ÇÖZÜMLER

1. Doğru cevap:

a) **(10 puan)**

- "Philia" kelimesinin sevmek, aramak, peşinden gitmek anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- "Sophia" kelimesinin bilgelik, hikmet anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- "Philosophia" teriminin "bilgelik sevgisi" ya da "bilginin peşinden koşmak" anlamına geldiğini yazma **(2 puan)**
- Felsefenin bilgeliğe sahip olma ya da her şeyi bilme iddiasında olmadığını, bilgeliği sevme ve ona yönelme çabası olduğunu belirtme **(2 puan)**
- Ulaşılan bilginin bile yeniden sorgulanması nedeniyle felsefenin bitmeyen, dinamik bir arayış süreci olduğunu belirtme **(2 puan)**

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir (2, 4, 6, 8 puan).

b) **(10 puan)**

- Tanımların felsefeyi farklı yönlerden ele aldığını en az iki tanımdan örnekle gösterme: Farabi varlığı, Anselmus inancı, Kant akla dayalı temellendirmeyi, Jaspers arayışı (yolda olmayı) öne çıkarır. (4 puan; tek tanıma dayalı açıklamaya 2 puan)
- Tanımların farklı olmasının nedenlerinden en az birini açıklama: Filozofların farklı bakış açılarına sahip olması, farklı dönemlerde ve koşullarda yaşamaları, farklı problem alanlarına yönelmeleri, felsefenin konu alanının çok geniş olması. **(3 puan)**
- Tek ve kesin bir tanımın felsefenin sorgulayıcı, eleştirel ve tartışmaya açık doğasını daraltacağını; felsefenin anlamı konusunda peşin hükümden kaçınıp şüpheyi bir araç olarak kullanmak gerektiğini belirtme **(3 puan)**

Kısmi cevap: Değinilmeyen her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir.

Örnek doğru cevap:

a) "Philosophia", Yunanca "philia" (sevmek, aramak, peşinden gitmek) ve "sophia" (bilgelik, hikmet) kelimelerinden oluşur ve "bilgelik sevgisi" anlamına gelir. Bu anlam, felsefenin bilgeliğe sahip olmak değil onu sevmek ve ona yönelmek olduğunu gösterir. İnsan sevdiği şeyin peşinden gider; filozof da bilgeliği arar ve ulaştığı bilgiyi bile yeniden sorgular. Bu nedenle felsefe bir varış noktası değil, sürekli devam eden bir arayıştır.

b) Panodaki tanımlar felsefeyi farklı yönlerden ele almaktadır: Farabi felsefeyi varlıkların bilinmesi olarak, Anselmus inanılanı anlama çabası olarak, Kant akla dayanan nedenlerle kendini haklı çıkarma etkinliği olarak, Jaspers ise yolda olmak, yani bir arayış olarak tanımlar. Bu farklılık, filozofların farklı dönemlerde yaşaması, farklı problemlere yönelmesi ve farklı bakış açılarına sahip olmasından kaynaklanır. Felsefenin konu alanı da varlıktan bilgiye, inançtan değerlere kadar çok geniştir. Herkesin kabul edeceği tek bir tanım, bu çeşitliliği yansıtamaz ve felsefenin sorgulayıcı, tartışmaya açık doğasını tek bir bakış açısına indirger. Bu yüzden felsefenin anlamını ifade ederken peşin hükümden kaçınmak ve ortak bir tanımın imkânına şüpheyle yaklaşmak gerekir.

Yanlış cevap: Terimin anlamının yazılmaması ya da yanlış yazılması (örneğin "philosophia"yı "bilgiye sahip olmak" olarak açıklamak), tanımlarla ilişkisiz açıklamalar, "Bütün tanımlar aynı şeyi söylediği için ortak tanım kolayca yapılır." gibi gerekçesiz yargılar ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

2. Doğru cevap:

a) **(8 puan)**

- II ve IV numaralı soruların felsefi soru olarak belirlenmesi (2×2 = 4 puan)
- Her biri için felsefi soruların özelliklerine dayanan bir gerekçe yazılması (2×2 = 4 puan): Bu sorular kavramın özüne yönelir (renk nedir, güzellik nedir); gözlem, deney ve ölçümle tek ve kesin bir cevaba bağlanamaz; farklı filozoflarca farklı ve kendi içinde tutarlı biçimlerde cevaplanabilir; zamandan ve mekândan bağımsız olarak bütün insanları ilgilendirir ve insanın dünya görüşünü etkileyebilir.

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen her soru için 2 puan, yazılmayan ya da felsefi soruların özelliklerine dayanmayan her gerekçe için 2 puan eksik verilir. Soru belirlenmeden yazılan gerekçeye tek başına puan verilmez.

b) **(12 puan)** Her alan için benzer yön 2 puan, farklı yön 2 puandır (3×4 = 12 puan).

- Bilim: Benzer yönü, felsefe gibi akla dayanması, sistemli olması ve evreni, insanı anlamaya çalışmasıdır. Farklı yönü, bilimin gözlem, deney ve ölçümle olguları inceleyip sınanabilir sonuçlara ulaşması ve varlığı parçalara ayırarak ele alması; felsefenin ise varlığı bütüncül ele alıp akıl yürütmeyle gerekçeler üretmesi ve deneyle sınanabilir kesin sonuçlar sunmamasıdır.
- Sanat: Benzer yönü, ikisinin de insan ürünü olması, özgün olması ve öznel, yaratıcı yönler taşımasıdır. Farklı yönü, sanatın duygu ve hayal gücüne dayanıp güzeli amaçlaması ve ürününün somut bir eser olması; felsefenin ise akla dayanıp bilgiyi amaçlaması ve ürününün soyut düşünce olmasıdır.
- Din: Benzer yönü, ikisinin de insanı, evreni ve hayatın anlamını konu edinmesidir. Farklı yönü, dinin inanca ve vahye dayanması, bilgilerinin kesin kabul edilip inanılması; felsefenin ise akla dayanması ve konularına eleştirel, sorgulayıcı biçimde yaklaşmasıdır.

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her benzer veya farklı yön için 2 puan eksik verilir.

Örnek doğru cevap:

a) II numaralı soru felsefidir; çünkü rengin ne olduğunu ve nerede bulunduğunu sorgular, bu soru deney ve ölçümle kesin olarak cevaplanamaz ve farklı filozoflar bu soruya farklı ama tutarlı cevaplar verebilir. IV numaralı soru da felsefidir; çünkü güzelliğin özünü sorgular, tek ve kesin bir cevabı yoktur ve hangi çağda yaşarsa yaşasın bütün insanları ilgilendirir. I ve V numaralı sorular gözlem ve ölçümle kesin cevabı verilebilen bilimsel sorular, III numaralı soru ise günlük hayata ilişkin pratik bir sorudur.

b) Bilim: Felsefe ve bilim akla dayanır, sistemlidir ve evreni anlamaya çalışır. Ancak bilim ışığı deney ve ölçümle inceleyip sınanabilir sonuçlara ulaşırken felsefe, rengin gerçekte ne olduğu gibi deneyle cevaplanamayan soruları akıl yürütmeyle tartışır. Sanat: Felsefe ve sanat insan ürünüdür; ikisi de özgündür ve öznel, yaratıcı bir yön taşır. Ancak ressam renklerle duygularını anlatıp güzeli amaçlayan somut bir eser ortaya koyarken felsefe akla dayanır, bilgiyi amaçlar ve soyut düşünceler üretir. Din: Felsefe ve din insanı, evreni ve hayatın anlamını konu edinir. Ancak din inanca ve vahye dayanır, bilgileri kesin kabul edilip inanılır; felsefe ise akla dayanır ve konularına eleştirel, sorgulayıcı biçimde yaklaşır.

Yanlış cevap: I, III veya V numaralı soruların felsefi soru olarak seçilmesi, gerekçe olarak felsefi soruların özelliklerine değil sorunun ilginçliğine ya da zorluğuna dayanılması (örneğin "Bu soru çok merak edildiği için felsefidir."), benzer ve farklı yönlerin karıştırılması (örneğin "Felsefe ve bilim deneye dayanır.") ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

3. Doğru cevap:

a) **(12 puan)** Her öğrencinin görüşünün doğru belirlenmesi 2 puan, görüşün dayandığı nedensel ilişkinin doğru yazılması 2 puandır (3×2 + 3×2 = 12 puan).

- Ece: Dil ile düşünme özdeştir; düşünme dil olmadan gerçekleşemez (dil, düşünmenin temelidir). Nedensel ilişki: İç konuşma kelimelerle yapılır; bir kavramın adı (kelimesi) öğrenilince o konu düşünülebilir hâle gelir. Bu nedenle düşünme dile bağlıdır, dil düşünceyi şekillendirir.
- Burak: Dil, düşünmeden bağımsız bir araçtır; yalnızca düşünceleri ifade etmeye ve aktarmaya yarar. Nedensel ilişki: Düşünce önce oluşur, uygun kelime sonra aranır; şekil gibi imgelerle dil kullanmadan düşünülebilir. Bu nedenle dil düşünmenin koşulu değil, düşünceyi aktarmanın aracıdır.
- Zeynep: Dil ile düşünme birbirini karşılıklı olarak etkiler ama birbirine indirgenemez. Nedensel ilişki: Yeni düşünceler ve keşifler yeni kelimelerin doğmasına yol açar (düşünce dili zenginleştirir); kelime dağarcığı genişledikçe daha ince ayrımlarla düşünülebilir (dil düşünceyi geliştirir).

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen her görüş için 2 puan, yazılmayan ya da görüşle uyuşmayan her nedensel ilişki için 2 puan eksik verilir. Görüş belirlenmeden yazılan nedensel ilişkiye tek başına puan verilmez.

b) **(8 puan)**

- Düşünmeyi zihinsel bir etkinlik, dili ise duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesi olarak doğru nitelendirme **(2 puan)**
- Düşünme ve dil arasında en az iki nedensel ilişkiyi doğru kurma (2×2 = 4 puan)
- Paragrafın kendi içinde çelişkisiz olması ve bir sonuç cümlesiyle bütünlük kazanması **(2 puan)**

Not: Öğrencinin hangi görüşü benimsediğine göre değil, kurduğu nedensel ilişkilerin doğruluğuna ve paragrafın tutarlılığına göre puan verilir. Örneğin hem "Dil olmadan hiçbir düşünce olamaz." hem de "Dil düşünceden tamamen bağımsızdır." diyen bir paragraf tutarlılık ölçütünden puan alamaz.

Örnek doğru cevap:

a)

Öğrenci	Görüşü	Nedensel ilişki
Ece	Dil ile düşünme özdeştir; düşünme dil olmadan gerçekleşemez.	"Ön yargı" kavramını öğrendikten sonra kendi davranışını fark etmiştir; adı konmayan şey düşünülemediği için düşünme dile bağlıdır.
Burak	Dil, düşünceleri aktarmaya yarayan, düşünmeden bağımsız bir araçtır.	Geometri sorusunu kelime kullanmadan çözmüş, ne demek istediğini bildiği hâlde kelimeyi sonradan aramıştır; düşünce önce gelir.
Zeynep	Dil ile düşünme birbirini karşılıklı etkiler, birbirine indirgenemez.	Yeni keşifler yeni adlar doğurur (düşünce dili zenginleştirir); kelime dağarcığı genişleyince duygularını daha ince ayırt eder (dil düşünceyi geliştirir).

b) Düşünme; zihnin karşılaştırma, ayırt etme ve çıkarım yapma etkinliğidir. Dil ise duygu ve düşüncelerin sembollerle ifade edilmesidir. İnsan bazı düşünceleri imgeler aracılığıyla, kelimelere dökmeden kurabildiği için düşünme dile tamamen indirgenemez. Bununla birlikte kavramlar dil sayesinde somutlaşır ve kelime dağarcığı genişledikçe insan daha ince ayrımlar yapabilir; bu nedenle dil düşünceyi geliştirir. Öte yandan yeni düşünceler ve keşifler yeni kelimelerin ortaya çıkmasına yol açtığı için düşünce de dili zenginleştirir. Sonuç olarak dil ve düşünme, birbirine indirgenemeyen ancak birbirini karşılıklı olarak etkileyen ve geliştiren iki insani etkinliktir.

Yanlış cevap: Öğrencilerin görüşlerinin birbirine karıştırılması (örneğin Burak'ın görüşünün "dil olmadan düşünülemez" diye yazılması), metinle ilişkisiz gerekçeler, nedensel ilişki içermeyen ya da kendi içinde çelişen paragraflar ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

4. Doğru cevap:

a) **(6 puan)** Her durumda etkileşimin yönünün doğru belirlenmesi 1 puan, nedensel ilişkinin durumdan hareketle açıklanması 1 puandır (3×1 + 3×1 = 6 puan).

- 1. durum: Dil düşünmeyi etkiler (dil → düşünme). Mert yeni kelimeler öğrendikçe varlıkları birbirinden ayırmaya ve gruplandırmaya başlamıştır; kavramlar dil sayesinde belirginleştiği için dil düşünceyi geliştirir, düzenler ve zenginleştirir.
- 2. durum: Düşünme dilden önce gelir, dil düşünceyi ifade etmenin aracıdır (düşünme → dil). Kerem duyguyu kavramış ama onu karşılayan tek bir sözcük bulamamıştır; düşünmek ile düşünceyi ifade etmek her zaman aynı şey değildir, düşüncenin başkasına aktarılması için dile ihtiyaç duyulur ve düşünce, kendisini ifade edecek yeni dil yolları aratır.
- 3. durum: Düşünme ile dil karşılıklı olarak birbirini etkiler (düşünme ↔ dil). Yeni bir buluş (düşünce) yeni bir kelimenin doğmasına yol açarak dili zenginleştirmiş; yeni kelime de hareket üzerine daha hızlı düşünmeyi ve yeni fikirler üretmeyi kolaylaştırarak düşünceyi geliştirmiştir.

Kısmi cevap: Yanlış belirlenen her yön için 1 puan, yazılmayan ya da durumla ilişkilendirilmeyen her açıklama için 1 puan eksik verilir. 3. durumda etkileşimin yalnızca bir yönü belirtilip açıklanmışsa bu durum için toplam 1 puan verilir. Yön belirlenmeden yazılan açıklamaya tek başına puan verilmez.

b) **(4 puan)**

- Görüşe katılıp katılmadığını açıkça belirtme ve değerlendirmesini en az iki durumdan kanıtla destekleme (2×1 = 2 puan)
- Paragrafın kendi içinde çelişkisiz olması ve bir sonuç cümlesiyle bütünlük kazanması **(2 puan)**

Not: Öğrencinin hangi sonuca vardığına göre değil, durumlardan kurduğu nedensel ilişkilerin doğruluğuna ve paragrafın tutarlılığına göre puan verilir. Görüşün kısmen doğru olduğu (2. durum), ancak dilin düşünceyi geliştirdiği (1. durum) ve dil ile düşünmenin birbirini karşılıklı etkilediği (3. durum) gerekçesiyle eksik kaldığı sonucuna varan paragraflar beklenen cevaptır.

Örnek doğru cevap:

a)

Durum	Etkileşimin yönü	Nedensel ilişkinin açıklaması
1. Durum	Dil düşünmeyi etkiler.	Mert yeni kelimeler öğrendikçe hayvanları ayırt edip gruplandırmaya başlamıştır; kelimeler kavramları belirginleştirerek düşünmeyi geliştirmiştir.
2. Durum	Düşünme dilden önce gelir; dil düşünceyi ifade etmenin aracıdır.	Kerem duyguyu anlamış ama onu karşılayan sözcüğü bulamamıştır; düşünceyi aktarmak için dile ihtiyaç duymuş, düşüncesini birkaç cümleyle ifade etmeye çalışmıştır.
3. Durum	Düşünme ile dil birbirini karşılıklı etkiler.	Yeni hareket düşüncesi "dönkaç" kelimesini doğurarak dili zenginleştirmiş, bu kelime de yeni fikirlerin daha hızlı üretilip tartışılmasını sağlamıştır.

b) Bu görüş kısmen doğrudur ancak eksiktir. Kerem'in çeviri sırasında yaşadığı zorluk, dilin düşünceleri başkalarına aktarmaya yarayan bir araç olduğunu ve düşünmek ile ifade etmenin her zaman aynı şey olmadığını gösterir. Ancak Mert'in yeni kelimeler öğrendikçe hayvanları ayırt etmeye başlaması, dilin yalnızca hazır düşünceleri taşımadığını, düşünceyi geliştirip düzenlediğini gösterir. Kodlama kulübünde ise yeni bir düşünce yeni bir kelimeyi doğurmuş, bu kelime de yeni fikirlerin üretilmesini kolaylaştırmıştır. Sonuç olarak dil, düşüncelerin taşıyıcısı olmakla birlikte düşünceyle karşılıklı etkileşim içinde olan ve onu biçimlendiren bir insani etkinliktir.

Yanlış cevap: Etkileşim yönlerinin birbirine karıştırılması (örneğin 1. durumda Mert'in önce hayvanları ayırt ettiği, kelimeleri sonra öğrendiği için dilin hiçbir etkisi olmadığının yazılması), durumlarla ilişkisiz genel açıklamalar, hem "Dil düşünceyi hiç etkilemez." hem de "Dil olmadan hiçbir düşünce oluşamaz." gibi birbiriyle çelişen yargılar içeren paragraflar ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

5. Doğru cevap:

a) **(12 puan)** Metinde doğru bulunan her örnek ifade 2 puan, gerekçesi 2 puandır (3×2 + 3×2 = 12 puan).

- Tümevarım: Arda'nın "Bu dönem düzenlediğimiz dört takas gününün dördünde de en çok değiş tokuş edilen tür roman oldu. Demek ki okulumuzda düzenlenecek bütün takas günlerinde en çok roman değiş tokuş edilir." ifadesi. Gerekçe: Gözlemlenen tek tek durumlardan (dört takas günü) genel bir yargıya ulaşılmıştır; özelden genele giden bu akıl yürütmede sonuç olasılıklıdır.
- Analoji: Nehir'in komşu okulla ilgili ifadesi. Gerekçe: İki okul arasındaki benzerliklerden (tam gün eğitim, benzer öğrenci sayısı, cuma son ders kulüp saati) hareketle bir okulda görülen özelliğin (takas cuma günü son derste yapıldığında katılımın yüksek olması) diğerinde de görüleceği sonucuna varılmıştır.
- Safsata (popülerliğe başvurma): Yiğit'in "Bu kadar çok kişinin beğendiği bir etkinlik yararsız olamaz; demek ki kitap takası okulumuzdaki en yararlı etkinliktir." ifadesi. Gerekçe: Etkinliğin en yararlı olduğu iddiası kanıta değil, çok sayıda kişinin beğenmesine dayandırılmıştır; bir şeyin çok beğenilmesi onun en yararlı olduğunu göstermez.

Not: Nehir'in akıl yürütmesinde ileri sürülen benzerlikler konuyla ilgili olduğu için ifade analoji olarak kabul edilir. Duru'nun akıl yürütmesi geçerli bir tümdengelimdir; tümevarım, analoji ya da safsata örneği olarak gösterilmesi doğru kabul edilmez. Safsatanın türü yazılmadan yalnızca örnek ve genel gerekçe verilmişse gerekçe için 1 puan verilir.

Kısmi cevap: Bulunamayan her doğru örnek için 2 puan, yazılmayan ya da yanlış her gerekçe için 2 puan eksik verilir. Örnek bulunmadan yazılan gerekçeye tek başına puan verilmez.

b) **(8 puan)**

- P1: Romanları seven herkes şiiri de sever. **(1 puan)**
- P2: Nehir romanları sever. **(1 puan)**
- C: (O hâlde) Nehir şiiri de sever. **(1 puan)**
- Geçerlilik: Akıl yürütmenin geçerli olduğunu belirtme **(1 puan)** ve sonucun öncüllerden zorunlu olarak çıktığını, yani öncüller doğru kabul edilirse sonucun yanlış olamayacağını gerekçe olarak yazma **(1 puan)**
- Doğruluk: P1'in doğru olmadığını belirtme **(1 puan)**; bunu Nehir'in romanları sevdiği hâlde şiirden hoşlanmadığını söylemesiyle (karşı örnekle) gerekçelendirme **(1 puan)**; akıl yürütme geçerli olduğu hâlde sonucun yanlış çıkabildiğini, yani geçerliliğin tek başına sonucun doğruluğunu güvence altına

almadığını; bunun için öncüllerin de doğru olması gerektiğini belirtme **(1 puan)**

Kısmi cevap: Yazılmayan ya da yanlış yazılan her ölçüt için ölçütün puanı kadar eksik puan verilir. P2 "Nehir romanları çok sever." biçiminde yazılmışsa da tam puan verilir. Akıl yürütmenin "sonucu yanlış olduğu için geçersiz" olduğunu yazan öğrenci geçerlilik ölçütünden puan alamaz; doğruluk ölçütleri ayrıca değerlendirilir. "Öncüllerden biri yanlışsa sonuç her zaman yanlıştır." biçiminde genelleme yapan öğrenci üçüncü doğruluk ölçütünden puan alamaz (yanlış öncüllerden tesadüfen doğru bir sonuç da çıkabilir).

Örnek doğru cevap:

a)

Kavram	Örnek ifade	Gerekçe
Tümevarım	"Bu dönem düzenlediğimiz dört takas gününün dördünde de en çok değiş tokuş edilen tür roman oldu. Demek ki okulumuzda düzenlenecek bütün takas günlerinde en çok roman değiş tokuş edilir."	Dört tekil gözlemden bütün takas günleri için genel bir yargıya varılmıştır; özelden genele akıl yürütmedir.
Analoji	"Bizim okulumuz da o okul gibi tam gün eğitim yapıyor ... O hâlde biz de takası cuma günü son ders saatine alırsak katılım yüksek olur."	İki okulun benzer yönlerinden hareketle komşu okuldaki yüksek katılımın bizim okulda da olacağı sonucuna varılmıştır.
Safsata (popülerliğe başvurma)	"Bu kadar çok kişinin beğendiği bir etkinlik yararsız olamaz; demek ki kitap takası okulumuzdaki en yararlı etkinliktir."	İddianın doğruluğu, kanıtla değil beğeni sayısıyla, yani çoğunluğun onayıyla kanıtlanmaya çalışılmıştır.

b)

- P1: Romanları seven herkes şiiri de sever.
- P2: Nehir romanları sever.
- C: O hâlde Nehir şiiri de sever.
- Geçerlilik değerlendirmesi: Akıl yürütme geçerlidir. Sonuç, öncüllerden zorunlu olarak çıkmaktadır; iki öncül de doğru olsaydı sonucun yanlış olması mümkün olmazdı.
- Doğruluk değerlendirmesi: Nehir romanları sevdiğini ama şiirden hoşlanmadığını söylemektedir. Bu durumda P2 doğru, sonuç ise yanlıştır. Geçerli bir akıl yürütmede öncüllerin hepsi doğru olsaydı sonuç yanlış olamazdı; demek ki öncüllerden en az biri yanlıştır ve bu, "Romanları seven herkes şiiri de sever." öncülüdür. Nehir bu genellemeye bir karşı örnektir. Bu örnek, geçerli bir akıl yürütmenin de yanlış bir sonuca varabileceğini gösterir: Geçerlilik tek başına sonucun doğruluğunu güvence altına almaz; sonucun doğruluğu ancak geçerli bir akıl yürütmede öncüllerin hepsi doğru olduğunda güvence altındadır.

Yanlış cevap: Öncül ve sonucun yer değiştirilmesi (örneğin "Nehir şiiri de sever." ifadesinin öncül olarak yazılması), akıl yürütme türlerinin birbirine karıştırılması, safsata türünün yanlış belirlenmesi (örneğin Yiğit'in ifadesinin "adam karalama" olarak yazılması), geçerlilik ile doğruluğun aynı şey sayılması ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.

6. Doğru cevap:

a) **(8 puan)** Her yorum için safsata türünün doğru yazılması 1 puan, gerekçesinin yazılması 1 puandır (4×1 + 4×1 = 8 puan).

- @gece_kusu: Otoriteye başvurma. İddia, konuyla ilgili kanıta değil, uyku ya da sağlık alanında uzman olmayan ünlü bir kişinin saygınlığına dayandırılmıştır.
- @ders_notlari: Cımbızlama. Rapordaki verilerden yalnızca iddiayı destekleyen %20'lik kısım alınmış; kullanıcıların %75'inde değişiklik olmadığı ve %5'inde uyku süresinin kısaldığı görmezden gelinmiştir.
- @sabahci: Adam karalama. Sena'nın eleştirisinin içeriği tartışılmamış, eleştiriyi yapan kişinin özelliklerine saldırılmıştır.
- @uykusuz17: Nedensellik hatası. İki olayın aynı hafta gerçekleşmesinden hareketle biri diğerinin nedeni sayılmıştır; sınav başarısı ders çalışma gibi başka etkenlere bağlı olabilir.

Kısmi cevap: Yanlış ya da eksik yazılan her safsata türü için 1 puan, yazılmayan ya da yorumla ilişkilendirilmeyen her gerekçe için 1 puan eksik verilir. Gerekçe yazılmadan yalnızca tür adı yazılmışsa yalnızca tür puanı verilir. @ders_notlari yorumu için "yanlış (aceleci) genelleme" yazılır ve verilerin yalnızca bir kısmından herkes için genel bir sonuç çıkarıldığı açıklanırsa tam puan verilir.

b) **(2 puan)** Safsatalarla ilişkili bir olumsuz etkinin yazılması 2 puandır. Kabul edilecek örnekler: Bilgi kirliliğinin artması; insanların yanlış bilgiye dayanarak sağlıklarını ya da paralarını riske atan kararlar vermesi; tartışmalarda fikrin değil kişinin konuşulur hâle gelmesi ve insanların görüş bildirme cesaretinin kırılması; eleştirel düşünme ve sorgulama alışkanlığının zayıflaması; kişiler arasında güvenin azalması ve kutuplaşmanın artması.

Örnek doğru cevap:

a) @gece_kusu otoriteye başvurma safsatası yapmıştır; çünkü uygulamanın işe yaradığını kanıtla değil, uyku konusunda uzman olmayan ünlü bir oyuncunun sözüyle kanıtlamaya çalışmıştır. @ders_notlari cımbızlama safsatası yapmıştır; çünkü rapordaki %20'lik olumlu sonucu almış, kullanıcıların %75'inde değişiklik olmadığını ve %5'inde uykunun kısaldığını görmezden gelmiştir. @sabahci adam karalama safsatası yapmıştır; çünkü Sena'nın eleştirisini değil, Sena'nın kişisel alışkanlıklarını hedef almıştır. @uykusuz17 nedensellik hatası yapmıştır; çünkü yalnızca aynı haftada gerçekleştiği için yüksek notu uygulamaya bağlamıştır.

b) Bu tür safsatalar bilgi kirliliğini artırır ve insanların yanlış bilgiye dayanarak sağlıklarıyla ilgili hatalı kararlar vermesine yol açabilir.

Yanlış cevap: Safsata türlerinin birbirine karıştırılması (örneğin @sabahci'nin yorumunun "popülerliğe başvurma" olarak yazılması), yorumla ilgisiz gerekçeler, safsatalarla ilişkisi kurulmayan etkiler (örneğin "Uygulama telefonun şarjını bitirir.") ve boş bırakılan cevaplar 0 puan alır.